

socialmedicinsk tidskrift

femtiotredje årgången okt-nov 1976
häfte 8-9

Industrivägen 13, Solna. Tfn 08/83 20 83
Postadress: Fack, 104 01 Stockholm 60
Postgiro 11 79-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare
Axel Gisslén, biträdande redaktör
Brita Bahrton, redaktionssekreterare

Redaktionsutskott:

Ragnar Berfenstam, professor i socialmedicin, Uppsala
Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping
Arne Borg, bitr. socialdirektör, Stockholm
Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg
Gunnar Inghe, professor i socialmedicin, Stockholm
Bertil Johansson, socialchef, Örebro
Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg
Gunnar Lindgren, professor i socialmedicin, Lund
John Lovén, socialchef, Huddinge
Birger Stark, socialchef, Sundsvall
Georg Svahn, socialdirektör, Stockholm
Bengt Söderberg, socialchef, Solna

Hur utvärderar man effekten av prevention?

I detta temanummer av Socialmedicinsk tidskrift presenteras ett bearbetat material från ett symposium om utvärderingsproblem inom den förebyggande medicinen från Svenska Läkaresällskapets riksstämma, november 1975. Symposiet anordnades av sektionen för socialmedicin och hade som målsättning att belysa några av de problem man ställts inför i utvecklingen av hälsovårdsarbetet och den förebyggande medicinen.

De senaste åren har medfört ett, åtminstone i debatten, starkt intresse för hälsovården och den förebyggande medicinen. Detta dokumenteras exempelvis i Landstingsförbundets debatttidskrift från Umeå-mötet 1975, "Hälsopolitiken och forskningen", där man menar att den allmänna hälso- och sjukvården måste engagera sig i forskningsarbetet och framför allt i utvärderingsarbetet. Ett annat exempel utgöres av landstingsrådet Göransson's inlägg vid symposiet vid samma riksstämma om "vårdprogram", där han framhöll att det var ytterligt viktigt att arbeta vidare på frågan om det var bra eller inte att satsa på olika förebyggande verksamheter. De senaste årens diskussion och entusiasm inför möjligheterna att kunna förebygga olika medicinska problem har medfört satsning på försöksverksamheter, dock utan någon genomgående utvärdering.

Detta innebär att vi idag står dåligt rustade när det gäller att generellt kunna föreslå och införa olika hälsovårdsprogram, som etablerade aktiviteter.

Temanumret beskriver några exempel på utvärderingsproblem och utvärdering av konkreta projekt. Detta får förhoppningsvis som effekt en stimulering till fortsatta utvärderingsförsök, kanske då inte bara av den förebyggande medicinen utan även av den etablerade sjukvården.

I detta temanummer presenteras artiklarna i något annorlunda ordning än vid symposiet. Inledningsvis beskriver Lars Gustafsson utvärderingsproblematik, dels i allmänhet, dels med speciell utgångspunkt från hans erfarenheter av utvärdering av olycksfallsförebyggande åtgärder. Lars Gustafsson konstaterar att kravet på utvärdering många gånger kan ställas från olika intressenters sida, mera för att avvärja krav på preventiva åtgärder, än som intresse för utvärdering. Inlägget har sitt speciella intresse med tanke på den övervärdering av utvärdering som lätt kan följa i diskussionens spår. Lars Gustafsson presenterar också en färsk pilotstudie av ett informationsmaterial om barnolycksfall att utdelas vid barnavårdscentralerna.

Folke Pettersson presenterar tillsammans med Britta Mattsson det svenska cancerregistrets uppbyggnad och beskriver också i en egen artikel ett försök till utvärdering av "den gynekologiska hälsokontrollen" med utgångspunkt från registret. Detta är en i Sverige, såväl som internationellt, väl etablerad verksamhet, där utvärderingen visar att det är tveksamt om verksamheten bör vara så omfattande som den är. Inlägget beskriver väl vilka svårigheter som kan uppstå, då man inte från början av en verksamhet planerar in utvärderingen. Anders Ahlbom presenterar i sin artikel olika statistiska synpunkter på utvärdering. Slutsatsen i denna är genomgående att man bör ha planerat inte bara utvärderings-"designen" utan också den statistiska uppläggnings från början och därefter i en väl kontrollerad studie följa förloppet.

Slutligen presenterar Sven-Olof Isacson, tillsammans med undertecknad Hälsovårdsenheten i Skaraborgs läns landsting, som utgör första exemplet på en utvecklingsenhet i landstingsregi inom hälsovården och den förebyggande medicinen.

Utformningen av Hälsovårdsenheten inom Skaraborgs läns landsting, med en stark betoning av utvärderingssidan, får förhoppningsvis bli "stilbildande" när det gäller utvecklingen inom det här området. När man nu står inför en stark utbyggnad av den primära hälsovården och den förebyggande medicinen, är det centralt att planera in en kontinuerlig utvärdering och uppföljning av verksamheten, dels att även andra inom landet och utomlands kan dra nytta av erfarenheterna, och dels därför att ingen verksamhet bör etableras utan att man har effektivvärderingen klar för sig.

Svårigheterna är emellertid stora, vilket bland annat framgår av den dagligen ökande mängden litteratur inom området. Studier av denna stimulerar till fortsatt satsning på en hittills relativt liten kostnadskrävande del i sjuk- och hälsovårdshuvudmannens stora budget. Förhoppningsvis stimulerar också detta temanummer till en ökad aktivitet inom området.

Leif Svanström